

Oddlužení, zpětná účinnost právních předpisů

Povinnost zkoumat, zda dlužník splňuje předpoklady pro povolení oddlužení formulované v ustanovení § 389 insolvenčního zákona, má insolvenční soud ke dni vydání usnesení o povolení oddlužení. Jakkoli insolvenční soud může zkoumání této otázky odsunout na pozdější dobu (srov. § 397 odst. 1 insolvenčního zákona), jde stále o zkoumání těch předpokladů, jejichž splnění insolvenční zákon vyžadoval v době povolení oddlužení.

Nabylo-li usnesení o povolení oddlužení účinků (i právní moci) před 24. dubnem 2020, je pro pozdější rozhodnutí o tom, zda dlužník je oprávněn podat návrh na povolení oddlužení (§ 397 odst. 1 insolvenčního zákona) rozhodné ustanovení § 389 insolvenčního zákona ve znění účinném před 24. dubnem 2020.

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky č.j. 29 NSČR 114/2019-B-45 ze dne 16.12.2020)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v insolvenční věci dlužnice D. M., narozené XY, bytem XY, zastoupené Mgr. P.Z., advokátem, se sídlem v B., vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. KSPH 70 INS XY, o insolvenčním návrhu dlužnice, o dovolání věřitele č. 6 D. F., narozeného XY, bytem XY, zastoupeného Mgr. Š.S., advokátkou, se sídlem v R.n.K., proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6. května 2019, č. j. KSPH 70 INS XY, 1 VSPH XY, tak, že usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6. května 2019, č. j. KSPH 70 INS XY, 1 VSPH XY, s výjimkou výroku o odmítnutí odvolání, a usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 28. ledna 2019, č. j. KSPH 70 INS XY, s výjimkou výroků o schválení zpráv o přezkumu a o účincích usnesení, se zrušují a věc se v tomto rozsahu vrací Krajskému soudu v Praze k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Krajský soud v Praze (dále jen „insolvenční soud“) usnesením ze dne 28. ledna 2019, č. j. KSPH 70 INS XY, rozhodl, že dlužnice (D. M.) je oprávněna podat návrh na povolení oddlužení (výrok I.), schválil zprávu o přezkumu ze dne 5. srpna 2018 a ze dne 14. srpna 2018 (výrok II.), schválil oddlužení dlužnice plněním splátkového kalendáře (výrok III.), konstatoval, že insolvenční správkyň je JUDr. J.C. (výrok IV.), uložil povinnosti plátcům mzdy, důchodu a jiných příjmů dlužnice, dlužnici, insolvenční správkyňi a věřitelům (výroky V., VI. a VIII. až X.), určil, jakým způsobem budou uspokojovány nezajištěné pohledávky přihlášených věřitelů (výrok VII.), a že účinky tohoto usnesení nastávají okamžikem jeho zveřejnění v insolvenčním rejstříku (výrok XI.)

Vrchní soud v Praze k odvolání věřitele č. 6 D. F. (dále jen „věřitel“) usnesením ze dne 6. května 2019, č. j. KSPH 70 INS XY, 1 VSPH XY, potvrdil usnesení insolvenčního soudu v bodech I. a III. až X. výroku; odvolání věřitele proti bodu XI. výroku odmítl.

Soudy nižších stupňů vyšly z toho, že:

a) Usnesením ze dne 8. června 2018, č. j. KSPH 70 INS XY, insolvenční soud (mimo jiné) zjistil

úpadek dlužnice a povolil řešení jejího úpadku oddlužením.

b) Věřitel byl oprávněn vyslovit nesouhlas s oddlužením dlužnice, neboť je věřitelem vykonatelné (viz platební rozkaz Okresního soudu v Benešově ze dne 22. února 2011, č. j. 106 C 11/2011-31) pohledávky z podnikání (z titulu úroků z prodlení za pozdní úhradu kupní ceny zboží dodaného na základě kupní smlouvy ze dne 10. září 2007 ve výši 186.010,53 Kč), která byla po přezkumu zjištěna co do pravosti i výše jako nezajištěná; nesouhlas s oddlužením insolvenčnímu soudu sdělil a odůvodnil v přihlášce pohledávky ze dne 4. července 2018.

c) V případě schváleného oddlužení splátkovým kalendářem je dán předpoklad, že pohledávky věřitelů budou uhrazeny v rozsahu 32 % (viz zpráva pro oddlužení ze dne 31. července 2018), tj. v celkové výši 300.745,- Kč, což u pohledávky věřitele činí 59.523,- Kč.

d) V případě řešení úpadku dlužnice konkursem by s ohledem na její zanedbatelný majetek nedostali věřitelé ničeho a „bylo by nutno“ insolvenční řízení zastavit; dlužnice by tak nemohla úspěšně podat (za trvajícího nesouhlasu věřitele) nový insolvenční návrh na povolení oddlužení.

Za tohoto stavu odvolací soud - vycházející z ustanovení § 1, § 5 písm. a), § 395 odst. 1 písm. b), § 397, § 389 odst. 2 písm. a) a b), § 405 odst. 3 a § 406 odst. 1 a 3 zákona č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), a z ustanovení § 8 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanského zákoníku (dále jen „o. z.“) - dospěl k následujícím závěrům:

1) Smyslem insolvenčního řízení je uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužnickým úpadkem tím způsobem, aby došlo k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužnických věřitelů.

2) V dané věci věřitel „rezignuje“, byť i jen na částečné (třetinové) uspokojení své pohledávky. „To by bylo plně jeho právo, kdyby se tímto způsobem choval individuálně mimo rámec insolvenčního řízení, nikoliv však v insolvenčním řízení, ve kterém tímto přístupem v podstatě nutí ostatní věřitele sdílet jeho iracionální postoj, v jehož důsledku by se jim v tomto a patrně ani v žádném budoucím insolvenčním řízení nedostalo ničeho“. Věřitel chce (nesouhlasem s oddlužením dlužnice) „docílit zastavení insolvenčního řízení dle § 405 odst. 3 insolvenčního zákona, a tedy nulového uspokojení jak jím přihlášené pohledávky, tak i přihlášených pohledávek ostatních věřitelů. Tento jeho cíl se zcela míjí se smyslem a účelem insolvenčního řízení a insolvenční soudy nemohou dát průchod tomuto zjevnému zneužití práva s velmi nepříznivým dopadem na ostatní přihlášené věřitele se zjištěnými pohledávkami a na dlužnici“.

3) Zmíněné jednání (nesouhlas s oddlužením) věřitele tak nepožívá právní ochrany (§ 8 o. z.); proto je odvolací soud „nevzal v úvahu“.

Dále odvolací soud doplnil, že vzhledem ke shora uvedenému již neřešil, zda věřitel byl povinen svůj nesouhlas s oddlužením zopakovat postupem podle § 403 odst. 2 insolvenčního zákona, tj. uvést znovu do 7 dnů od zveřejnění zprávy pro oddlužení v insolvenčním rejstříku (schůze věřitelů nebyla svolána), nebo zda postačoval jeho nesouhlas obsažený v přihlášce pohledávky.

Proto odvolací soud usnesení insolvenčního soudu v bodech I. a III. až X. výroku potvrdil jako věcně správné; v části, ve které odvolání věřitele směřovalo proti bodu XI. výroku usnesení insolvenčního soudu, je odvolací soud odmítl jako nepřijatelné [§ 218 písm. c) zákona č. [99/1963](#) Sb., občanského soudního řádu- dále jen „o. s. ř.“].

Proti usnesení odvolacího soudu podal věřitel dovolání, které má za přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř., když odvolací soud se (podle jeho názoru) odchýlil od ustálené (a v dovolání specifikované) rozhodovací praxe Nejvyššího soudu, když nesprávně vyložil ustanovení § 389 odst. 1 písm. a)

insolvenčního zákona, ve věci nesprávně aplikoval ustanovení § 405 insolvenčního zákona, ve spojení s ustanovením § 395 insolvenčního zákona, a v rozporu s ustanovením § 212 o. s. ř. nepřezkoumal odvolání ze všech důvodů, které odvolatel uplatnil.

S poukazem na obsah přihlášky pohledávky předesílá, že dlužnice porušila povinnost podat (včas) insolvenční návrh, když byla v úpadku nejpozději v roce 2009, tj. v době, kdy podnikala v obchodu s obuví a vlastnila minimálně skladové zásoby a zařízení provozovny. Měla tak možnost (kdykoli v době svého úpadku) podat insolvenční návrh s návrhem na prohlášení konkursu a zajistit si tak možnost případného budoucího oddlužení; insolvenční návrh ale podala až v roce 2018, kdy již (dle vlastního tvrzení) nevlastnila žádný majetek.

Dále dovolatel připomíná, že insolvenční řízení není jediným řízením, v němž dochází k uspokojování pohledávek; základním řízením v tomto směru je řízení exekuční, v němž jsou pohledávky věřitelů postupně uspokojovány dle pořadí. Nebude-li dlužnici schváleno oddlužení, mají věřitelé možnost dosáhnout uspokojení svých pohledávek právě v exekučním řízení. Ostatně, ani on sám nerezignoval na uspokojení své pohledávky, když „několik let čekal, než se jeho exekuční řízení dostalo do pořadí, a poté bylo až do zahájení insolvenčního řízení na jeho pohledávku exekučně sráženo“. Skončí-li insolvenční řízení a „nedojde-li k osvobození dlužnice od zbytku dluhů, bude ve srážkách ze mzdy a v ostatních způsobech provádění exekučního řízení pokračováno“.

K otázce nepřipustnosti oddlužení dovolatel poukazuje na závěry formulované Nejvyšším soudem v usnesení sen. zn. 29 NSČR 114/2016 (jde o usnesení ze dne 19. června 2018 uveřejněné v časopise Soudní judikatura č. 9, ročník 2019, pod číslem 99), včetně předchozí judikatury Nejvyššího soudu zmíněné v jeho důvodech, jakož i na závěry obsažené v usnesení Ústavního soudu ze dne 19. března 2019, sp. zn. II. ÚS 328/19.

Konečně připomíná, že dlužnice v seznamu závazků neuvedla veškeré své závazky; chybí zde závazky vůči R. K. (154.871,- Kč), Intrum Czech, s. r. o. (658.257,- Kč) a Secapital S. á r. l. (2.973,77 Kč). Na tyto skutečnosti dovolatel opakovaně poukazyval, přičemž insolvenční soud „na ně nijak nereagoval“; odvolací soud se jeho argumenty v důvodech napadeného usnesení nijak nezabýval a nezkoumal poctivost záměru dlužnice při podání návrhu na oddlužení ve smyslu závěrů obsažených v usnesení Nejvyššího soudu sen. zn. 29 NSČR 6/2008 (jde o usnesení ze dne 29. září 2010 uveřejněné pod číslem 61/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek - dále jen „R 61/2011“).

Proto dovolatel požaduje, aby Nejvyšší soud usnesení odvolacího soudu v potvrzujícím výroku změnil tak, že dlužnice není oprávněna podat návrh na povolení oddlužení, a aby zrušil usnesení insolvenčního soudu v bodech I. a III. až X. výroku, oddlužení dlužnice neschválil a insolvenční řízení zastavil, když majetek dlužnice nepostačuje pro uspokojení věřitelů.

Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (v aktuálním znění) se podává z bodu 2., článku II, části první zákona č. [296/2017](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. [292/2013](#) Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony).

Dovolání je přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř. a to k řešení právních otázek dovolatelem otevřených, týkajících se oprávnění dlužnice podat návrh na povolení oddlužení, které odvolací soud zčásti vyřešil v rozporu s judikaturou Nejvyššího soudu, a zčásti jde o otázky dosud Nejvyšším soudem beze zbytku nezodpovězené.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle ustanovení § 389 insolvenčního zákona dlužník může insolvenčnímu soudu navrhnout, aby jeho úpadek nebo jeho hrozící úpadek řešil oddlužením, jde-li o a) právnickou osobu, která podle zákona není považována za podnikatele a současně nemá dluhy z podnikání, nebo b) fyzickou osobu, která nemá dluhy z podnikání (odstavec 1). Dluh z podnikání nebrání řešení dlužníkovy úpadku nebo hrozícího úpadku oddlužením, jestliže a) s tím souhlasí věřitel, o jehož pohledávku jde; platí, že věřitel souhlasí, pokud nejpozději spolu s přihláškou své pohledávky výslovně nesdělí, že s řešením úpadku oddlužením nesouhlasí, a toto své stanovisko odůvodní, nebo b) jde o pohledávku věřitele, která zůstala neuspokojena po skončení insolvenčního řízení, ve kterém insolvenční soud zrušil konkurs na majetek dlužníka podle § 308 odst. 1 písm. c) nebo d), anebo c) jde o pohledávku zajištěného věřitele (odstavec 2).

Podle ustanovení § 390 odst. 3 insolvenčního zákona návrh na povolení oddlužení podaný opožděně nebo někým, kdo k tomu nebyl oprávněn, insolvenční soud odmítne rozhodnutím, které doručí dlužníku, osobě, která takový návrh podala, insolvenčnímu správci a věřitelskému výboru. Odvolání může podat pouze osoba, která takový návrh podala.

Podle ustanovení § 395 insolvenčního zákona insolvenční soud zamítne návrh na povolení oddlužení, jestliže se zřetelem ke všem okolnostem lze důvodně předpokládat, a) že jím je sledován nepoctivý záměr, nebo b) že hodnota plnění, které by při oddlužení obdrželi nezajištění věřitelé, bude nižší než 30 % jejich pohledávek, ledaže tito věřitelé s nižším plněním souhlasí (odstavec 1). Insolvenční soud zamítne návrh na povolení oddlužení i tehdy, jestliže dosavadní výsledky řízení dokládají lehkomyšlný nebo nedbalý přístup dlužníka k plnění povinností v insolvenčním řízení (odstavec 2).

Podle ustanovení § 396 insolvenčního zákona, jestliže insolvenční soud návrh na povolení oddlužení odmítne, vezme na vědomí jeho zpětvzetí nebo jej zamítne, může současně rozhodnout o způsobu řešení dlužníkovy úpadku konkursem pouze tehdy, jestliže a) návrh na povolení oddlužení nebyl podán společně s insolvenčním návrhem a insolvenční soud nezjistí, že majetek dlužníka, aniž se přihlíží k věcem, právům a jiným majetkovým hodnotám vyloučeným z majetkové podstaty, je pro uspokojení věřitelů zcela nepostačující, b) návrh na povolení oddlužení byl podán společně s insolvenčním návrhem a insolvenční soud nezjistí, že majetek dlužníka, aniž se přihlíží k věcem, právům a jiným majetkovým hodnotám vyloučeným z majetkové podstaty, je pro uspokojení věřitelů zcela nepostačující, nebo c) návrh na povolení oddlužení byl podán společně s insolvenčním návrhem a insolvenční soud zjistí, že majetek dlužníka, aniž se přihlíží k věcem, právům a jiným majetkovým hodnotám vyloučeným z majetkové podstaty, je pro uspokojení věřitelů zcela nepostačující, a dlužník v návrhu na povolení oddlužení požádal, aby byl způsobem řešení jeho úpadku konkurs, a zaplatil zálohu na náklady insolvenčního řízení, stanovil-li mu soud povinnost k její úhradě podle § 108 odst. 2 a 3 (odstavec 1). Nepostupuje-li insolvenční soud podle odstavce 1, insolvenční řízení zastaví; bylo-li uplatněno právo na odměnu podle § 390a odst. 5, insolvenční soud současně dlužníkovi uloží povinnost uhradit osobě podle § 390a odst. 1 písm. a) odměnu za sepsání a podání návrhu na povolení oddlužení anebo také insolvenčního návrhu podle § 390a odst. 3, pokud odmítnutí nebo zamítnutí návrhu na povolení oddlužení nezavinila. Odvolání proti rozhodnutí o zastavení řízení mohou podat dlužník a přihlášení věřitelé; právní mocí rozhodnutí se insolvenční řízení končí (odstavec 2)

Podle ustanovení § 397 odst. 1 insolvenčního zákona, nedejde-li ke zpětvzetí návrhu na povolení oddlužení ani k jeho odmítnutí nebo zamítnutí, insolvenční soud oddlužení povolí. V pochybnostech o tom, zda dlužník je oprávněn podat návrh na povolení oddlužení, insolvenční soud oddlužení povolí a tuto otázku prozkoumá v průběhu schůze věřitelů svolané k projednání způsobu oddlužení a hlasování o jeho přijetí. Insolvenční soud oddlužení nepovolí do doby, než mu dlužník předloží seznam majetku a seznam závazků. Rozhodnutí o povolení oddlužení se doručuje dlužníku, insolvenčnímu správci a věřitelskému výboru. Odvolání proti němu není přípustné.

Podle ustanovení § 405 insolvenčního zákona insolvenční soud oddlužení neschválí, jestliže v

průběhu insolvenčního řízení vyšly najevo skutečnosti, které by jinak odůvodňovaly odmítnutí nebo zamítnutí návrhu na povolení oddlužení (odstavec 1). Jestliže insolvenční soud oddlužení neschválí, rozhodne současně o způsobu řešení dlužníkovy úpadku konkursem pouze tehdy, jestliže a) návrh na povolení oddlužení nebyl podán společně s insolvenčním návrhem a insolvenční soud nezjistí, že majetek dlužníka, aniž se přihlíží k věcem, právům a jiným majetkovým hodnotám vyloučeným z majetkové podstaty, je pro uspokojení věřitelů zcela nepostačující, b) návrh na povolení oddlužení byl podán společně s insolvenčním návrhem a insolvenční soud nezjistí, že majetek dlužníka, aniž se přihlíží k věcem, právům a jiným majetkovým hodnotám vyloučeným z majetkové podstaty, je pro uspokojení věřitelů zcela nepostačující, nebo c) návrh na povolení oddlužení byl podán společně s insolvenčním návrhem a insolvenční soud zjistí, že majetek dlužníka, aniž se přihlíží k věcem, právům a jiným majetkovým hodnotám vyloučeným z majetkové podstaty, je pro uspokojení věřitelů zcela nepostačující, a dlužník na jednání s insolvenčním správcem podle § 410 odst. 2 požádal, aby byl způsobem řešení jeho úpadku konkurs, a zaplatil zálohu na náklady insolvenčního řízení, stanovil-li mu soud povinnost k její úhradě podle § 108 odst. 2 a 3 (odstavec 2). Nepostupuje-li insolvenční soud podle odstavce 2, insolvenční řízení zastaví; současně rozhodne o odměně insolvenčního správce a jeho nákladech a zproští insolvenčního správce jeho funkce. Nebyla-li osobě podle § 390a odst. 1 písm. a) dosud vyplacena odměna za sepis a podání návrhu na povolení oddlužení anebo také insolvenčního návrhu podle § 390a odst. 3, insolvenční soud současně uloží dlužníkovi povinnost ji uhradit, byla-li uplatněna podle § 390a odst. 5. Proti rozhodnutí o zastavení řízení mohou podat odvolání dlužník, insolvenční správce a přihlášení věřitelé; právní mocí rozhodnutí se insolvenční řízení končí (odstavec 3).

Podle ustanovení § 8 o. z. zjevné zneužití práva nepožívá právní ochrany.

V této podobě, pro věc rozhodné, platila shora citovaná ustanovená insolvenčního zákona a občanského zákoníku již v době zahájení insolvenčního řízení (21. května 2018) a do vydání napadeného rozhodnutí nedoznala změn.

Nejvyšší soud již v usnesení sen. zn. 29 NSČR 114/2016 při výkladu ustanovení § 389 insolvenčního zákona ve znění účinném od 1. ledna 2014 vysvětlil, že dřívější mezera v zákoně (§ 389 insolvenčního zákona ve znění účinném do 31. prosince 2013) co do popisu situací, při kterých dluh z podnikání nebrání řešení dlužníkovy úpadku nebo hrozícího úpadku oddlužením, byla zaplněna textem ustanovení § 389 odst. 2 insolvenčního zákona, čímž v dotčeném ohledu odpadla možnost dotvořit právo judikaturou [mezery v zákoně vyžadující zaplnění judikaturou již zde není]. Tamtéž uvedl, že podle ustanovení § 389 insolvenčního zákona ve znění účinném od 1. ledna 2014 nelze překážku povolení nebo schválení oddlužení spočívající v tom, že dlužník má dluhy z podnikání, překlenout (oddlužení povolit a schválit) na základě argumentu, že povolení a schválení oddlužení povede k plnému uspokojení přihlášených věřitelů.

Viz též důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. května 2019, sen. zn. 29 NSČR 102/2017.

Jakkoli bylo s účinností od 1. července 2017 ustanovení § 389 odst. 2 písm. a) insolvenčního zákona doplněno [zákonem č. [64/2017](#) Sb., kterým se mění zákon č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony] o větu, podle níž „platí, že věřitel souhlasí, pokud nejpozději spolu s přihláškou své pohledávky výslovně nesdělí, že s řešením úpadku oddlužením nesouhlasí, a toto své stanovisko odůvodní“, uplatní se výše zmíněné závěry (s níže uvedenou výjimkou) i nadále.

Jak plyne z důvodové zprávy k zákonu č. [64/2017](#) Sb. [k bodu 76 a 85 (§ 389 odst. 2 a § 397 odst. 2)], „navrhuje se postavit na jisto, že věřitel, který nejpozději spolu s přihláškou své pohledávky výslovně nesdělí, že nesouhlasí s řešením úpadku (resp. též hrozícího úpadku) dlužníka, který vůči němu má dluh z podnikání, oddlužením a toto své stanovisko neodůvodní, souhlasí s řešením úpadku dlužníka

oddlužením. Vedle toho se dále navrhuje zavést povinnost insolvenčního soudu se s výhradou tohoto věřitele ve smyslu ustanovení § 389 odst. 2 písm. a) nejpozději v rozhodnutí o schválení či neschválení oddlužení vypořádat“.

Základním smyslem a účelem změny ustanovení § 389 odst. 2 insolvenčního zákona (účinné od 1. července 2017) tak bylo vyjasnit již v rané fázi insolvenčního řízení, zda je dlužník vskutku legitimován k podání návrhu na povolení oddlužení v tom smyslu, že dluh z jeho podnikání nebrání řešení jeho úpadku (hrozícího úpadku) oddlužením. Zmíněný předpoklad je přitom naplněn za stavu, že s oddlužením souhlasí věřitel, o jehož pohledávku jde; nesdělí-li takový věřitel nejpozději spolu s přihláškou pohledávky výslovně, že s řešením úpadku oddlužením nesouhlasí a toto své stanovisko neodůvodní, je tím dána nevyvratitelná domněnka jeho souhlasu.

Jinými slovy, chce-li dlužník, který má dluh z podnikání, prosadit, aby insolvenční soud rozhodl o způsobu řešení jeho úpadku oddlužením, musí (mimo jiné) osvědčit, že věřitel pohledávky vzniklé z podnikání dlužníka s tímto způsobem řešení jeho úpadku souhlasí, ať již výslovně nebo na základě nevyvratitelné domněnky jeho souhlasu.

Ke shora citovaným závěrům se Nejvyšší soud následně přihlásil (i) v usnesení ze dne 4. prosince 2019, sen. zn. 29 NSČR 81/2019.

V posledně označeném usnesení Nejvyšší soud dále zdůraznil, že insolvenční zákon nijak neupravuje otázku obsahových „náležitostí“ odůvodnění nesouhlasu věřitele s oddlužením dlužníka; pro další úvahy v tomto směru je tak podstatné, že ustanovení § 389 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona, vychází ze zásady, podle níž může dlužník navrhnout, aby jeho úpadek (nebo hrozící úpadek) byl řešen oddlužením, nemá-li dluhy z podnikání. Současně upravuje (jako výjimku z pravidla) předpoklady, které musí být splněny, aby (i) takový dlužník mohl o oddlužení „požádat“. Jde tak o „dobrodiní“ ve prospěch dlužníka, který může dosáhnout řešení svého úpadku (nebo hrozícího úpadku) oddlužením i tehdy, zůstanou-li jeho věřitelé s pohledávkami vzniklými z podnikání dlužníka pasivní (tj. nesdělí-li včas insolvenčnímu soudu, že s oddlužením dlužníka nesouhlasí). Přitom samotné odůvodnění nesouhlasu s oddlužením dlužníka může věřitel omezit na (pouhé) konstatování, ze kterého bude (ve spojení s přihláškou pohledávky) seznatelné, že do insolvenčního řízení dlužníka přihlásil včas pohledávku za dlužníkem (včetně toho, že jde o pohledávku vzniklou z podnikání dlužníka) a včas insolvenčnímu soudu sdělil svůj nesouhlas s oddlužením dlužníka.

Výše uvedené závěry se prosadí i v poměrech projednávané věci, kdy věřitel vyslovil nesouhlas s oddlužením dlužnice včas (v přihlášce pohledávky) a dostatečným způsobem jej též odůvodnil (viz skutkové vymezení pohledávky, včetně splatnosti a dalších údajů o vykonatelnosti pohledávky a jejího vymáhání v exekučním řízení).

Zbývá tak posoudit, zda, a případně za jakých podmínek, lze vyhodnotit nesouhlas věřitele s oddlužením dlužníka jako zjevné zneužití práva, které nepožívá právní ochrany (§ 8 o. z.).

Nejvyšší soud především nemá pochybnosti o tom, že i nesouhlas věřitele s řešením úpadku dlužníka oddlužením, je výkonem práva; proto nelze zcela vyloučit ani možnost, že by šlo o zjevné zneužití práva nepožívající právní ochrany (srov. v insolvenčních poměrech obdobně např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. ledna 2020, sen. zn. 29 Cdo 2136/2018).

Výkladem ustanovení § 8 o. z. se Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi již zabýval, přičemž dospěl k následujícím závěrům:

1) Zákaz zneužití práva je institutem ztělesňujícím korigující funkci principu poctivosti. Slouží k tomu, aby pomocí něj byla odepřena právní ochrana takovému výkonu práva, který sice formálně

odpovídá zákonu či obsahu existujícího právního vztahu, avšak jenž je vzhledem k okolnostem případu nepřijatelný. Za zneužití práva lze považovat výkon práva v rozporu s jeho účelem, kdy je právo vykonáno, ačkoliv nositel tohoto práva nemá žádný skutečný nebo jen nepatrný zájem na jeho výkonu, respektive se projevující jako rozpor mezi užitkem oprávněného, k němuž výkon práva skutečně směřuje, a užitkem oprávněného, pro nějž je právo poskytnuto, který v krajní podobě může nabýt povahu tzv. šikany, která je výkonem práva za účelem poškození druhé strany (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. června 2016, sp. zn. 22 Cdo 2135/2016).

2) Zamítnutí žaloby pro zjevné zneužití práva přichází v úvahu jen výjimečně (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. prosince 2015, sp. zn. 22 Cdo 4755/2014, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. prosince 2015, sp. zn. 22 Cdo 4884/2015).

3) Ustanovení § 8 o. z. patří k právním normám s relativně neurčitou (abstraktní) hypotézou, tj. k právním normám, jejichž hypotéza není stanovena přímo právním předpisem a které tak přenechávají soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností. Byla-li hypotéza právní normy vymezena správně, nemůže být rozhodnutí ve věci v rozporu se zákonem z důvodu, že nebyly objasněny okolnosti další, případně že nebylo přihlédnuto k jiným okolnostem, které v posuzovaném případě nelze považovat za podstatné či významné, neboť takové okolnosti nejsou součástí hypotézy právní normy, vymezené soudem v souladu se zákonem, z níž soud při právním posouzení věci vychází (srov. opět rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 4755/2014).

Srov. následně též důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. července 2019, sp. zn. 29 Cdo 2162/2018.

Se závěrem odvolacího soudu, že nesouhlas věřitele s oddlužením dlužnice je zjevným zneužitím práva, které nepoživá právní ochrany (§ 8 o. z.), se Nejvyšší soud neztotožňuje.

V poměrech dané věci z přihlášky pohledávky věřitele vyplývá, že přihlášená pohledávka vznikla na základě kupní smlouvy ze dne 10. září 2007; dlužnice se dostala do prodlení se zaplacením cen dodaného zboží v období od 29. září 2007 do 14. října 2008. Věřitel pohledávku vymáhal v exekučním řízení vedeném exekutorem Mgr. Tomášem Voborníkem (Exekutorský úřad v Pardubicích) pod sp. zn. 195 EX 1797/11 (titulem byl platební rozkaz Okresního soudu v Benešově, který nabyl právní moci a vykonatelnosti dne 12. března 2011). V exekučním řízení dlužnice uhradila jistinu, náklady nalézacího řízení, náklady exekuce oprávněného a část úroků z prodlení; nezaplacena zůstala část úroků z prodlení ve výši 186.010,53 Kč.

Shora popsany stav tak rozhodně nelze hodnotit tak, že věřitel rezignoval na (částečné - třetinové) uspokojení své pohledávky v insolvenčním řízení; naopak chování věřitele je vedeno racionální úvahou, podle níž bude případně pokračovat ve vymáhání pohledávky v již zahájeném exekučním řízení. Přitom samotná skutečnost, že majetek dlužnice, která se domáhá řešení svého úpadku oddlužením (plněním splátkového kalendáře), je pro uspokojení věřitelů zcela nepostačující, není v případě dlužníků nijak výjimečná.

Naopak, akceptace právního názoru odvolacího soudu by ve svém důsledku vedla k nepřijatelnému (obecnému) závěru, že nesouhlas věřitele s oddlužením dlužníka, jehož majetek je pro uspokojení věřitelů zcela nepostačující, vedoucí k zastavení insolvenčního řízení podle ustanovení § 405 odst. 3 insolvenčního zákona, bude vždy zjevným zneužitím práva nepoživajícím právní ochrany.

Jelikož rozhodnutí odvolacího soudu není správné, Nejvyšší soud je (s výjimkou výroku o odmítnutí odvolání) zrušil. Důvody, pro které neobstálo rozhodnutí odvolacího soudu, dopadají i na rozhodnutí soudu insolvenčního; Nejvyšší soud proto zrušil (s výjimkou výroků o schválení zpráv o přezkumu a o

účincích usnesení) i je a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a 2 o. s. ř.)

Za stavu, kdy Nejvyšší soud shledal rozhodnutí odvolacího soudu nesprávným již z hlediska závěru o zjevném zneužití práva věřitelem, dále se nezabýval důvodností argumentace dovolatele, týkající se (ne)poctivosti záměru dlužnice při podání návrhu na oddlužení a vztahující se k období vzniku úpadku dlužnice a k (ne)úplnosti seznamu závazků dlužnice.

Právní názor Nejvyššího soudu je pro soudy nižších stupňů závazný (§ 243g odst. 1 o. s. ř.).

Pro další fázi řízení Nejvyšší soud dodává, že nepřehlédl, že po vydání napadeného usnesení doznalo ustanovení § 389 insolvenčního zákona dalších změn, když zákonem č. [191/2020](#) Sb., o některých opatřeních ke zmírnění dopadů epidemie koronaviru SARS CoV-2 na osoby účastnící se soudního řízení, poškozené, oběti trestných činů a právnické osoby a o změně insolvenčního zákona a občanského soudního řádu, byla s účinností od 24. dubna 2020 zrušena v textu § 389 odst. 1 písm. b) insolvenčního zákona slova (včetně čárky) „, která nemá dluhy z podnikání“. Přitom podle § 33 (Přechodné ustanovení) zákona č. [191/2020](#) Sb. platí, že zákon č. [182/2006](#) Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, se použije i pro insolvenční řízení zahájená přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona; právní účinky úkonů, které nastaly přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, však zůstávají zachovány.

Z povahy procesního práva plyne, že změny, které přináší procesní právo nové, mohou působit výlučně ode dne nabytí účinnosti nového zákona, a to i pro řízení, jež byla zahájena před jeho účinností. Účinky procesních úkonů účastníků i soudu, které s nimi spojovala či nespojovala dřívější procesní úprava, však zůstávají zachovány. K tomu srov. bod XII, str. 180 (356) stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 17. června 1998, sp. zn. Cpjn 19/98, uveřejněného pod číslem 52/1998 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, jakož i důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2020, sen. zn. 29 NSČR 170/2018, uveřejněného pod číslem 102/2020 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 102/2020“).

Nový právní předpis, který řeší stejný právní institut jinak (zcela nebo jen zčásti) než dosavadní právní úprava, nemusí mít - obecně vzato - na právní vztahy, které vznikly před jeho účinností, žádný vliv. Takováto situace nastává, stanoví-li nový právní předpis, že se jím řídí jen právní vztahy, které vznikly po jeho účinnosti, a že tedy právní vztahy, vzniklé před jeho účinností, se včetně všech práv a nároků řídí dosavadními předpisy, i když tato práva a nároky vzniknou až po účinnosti nového právního předpisu. Obvykle však má nový právní předpis vliv i na právní vztahy, které vznikly před jeho účinností; v takovémto případě nastává tzv. zpětná účinnost (retroaktivita) nového právního předpisu. K tomu viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. dubna 2000, sp. zn. 21 Cdo 2525/99, uveřejněné pod číslem 34/2001 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek a opět i R 102/2020.

Právní teorie rozeznává zpětnou účinnost (retroaktivitu) pravou a nepravou. O pravou zpětnou účinnost (retroaktivitu) jde tehdy, jestliže se novým právním předpisem má řídit vznik právního vztahu a nároků účastníků z tohoto vztahu také v případě, kdy právní vztah nebo nároky z něj vyplývající vznikly před účinností nového právního předpisu. Nepravá zpětná účinnost (retroaktivita) znamená, že novým právním předpisem se sice mají řídit i právní vztahy, vzniklé před jeho účinností, avšak až ode dne jeho účinnosti; samotný vznik těchto právních vztahů a nároků z těchto vztahů vzniklé před účinností nového právního předpisu, se spravují dosavadní právní úpravou. Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. září 2005, sp. zn. 29 Odo 908/2003, uveřejněný pod číslem 35/2006 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 35/2006“). K závěrům obsaženým v R 35/2006 se Nejvyšší soud následně přihlásil např. opět v R 102/2020.

Dikce přechodného ustanovení obsaženého v ustanovení § 33 zákona č. [191/2020](#) Sb. beze zbytku odpovídá definici nepravé zpětné účinnosti (retroaktivity). Zasahuje totiž do právních vztahů,

vzniklých před účinností zákona č. [191/2020](#) Sb., činí tak ale až ode dne účinnosti tohoto zákona, přičemž účinky úkonů (samotný vznik právních vztahů a nároky z nich vyplývající), které v insolvenčním řízení nastaly přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona (tj. před 24. dubnem 2020) zůstávají zachovány (a ponechány regulaci dosavadní právní úpravě).

V předmětné věci bylo insolvenčního řízení zahájeno 18. května 2018 a insolvenční soud (jak uvedeno výše) zjistil úpadek dlužnice a povolil jí oddlužení usnesením ze dne 8. června 2018; toto datum je také dnem právní moci předmětného usnesení ve výroku o zjištění úpadku (bod I. výroku) a ve výroku o povolení oddlužení (bod II. výroku). Povinnost zkoumat, zda dlužník splňuje předpoklady pro povolení oddlužení formulované v ustanovení § 389 insolvenčního zákona, má insolvenční soud ke dni vydání usnesení o povolení oddlužení. Jakkoli insolvenční soud může zkoumání této otázky odsunout na pozdější dobu (srov. § 397 odst. 1 insolvenčního zákona), jde stále o zkoumání těch předpokladů, jejichž splnění insolvenční zákon vyžadoval v době povolení oddlužení. Vzhledem k tomu, že usnesení o povolení oddlužení dlužnice nabylo právní moci 8. června 2018, vedlo by použití ustanovení § 389 odst. 1 písm. b) insolvenčního zákona, ve znění účinném od 24. dubna 2020, při zkoumání důvodnosti věřitelovy námitky k popření (již nastalých) právních účinků usnesení o povolení oddlužení.

Jinak řečeno, nabylo-li usnesení o povolení oddlužení účinků (i právní moci) před 24. dubnem 2020, je pro pozdější rozhodnutí o tom, zda dlužník je oprávněn podat návrh na povolení oddlužení (§ 397 odst. 1 insolvenčního zákona) rozhodné ustanovení § 389 insolvenčního zákona ve znění účinném před 24. dubnem 2020.

Pro poměry dané věci odtud plyne, že insolvenční soud (odvolací soud) je nadále povinen aplikovat ustanovení § 389 insolvenčního zákona, ve znění účinném do 23. dubna 2020.

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Jistota](#)
- [Insolvenční řízení](#)
- [Exekuce](#)
- [Započtení](#)
- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správa společné věci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správní řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vylučovací žaloba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Promlčení, insolvence](#)